

ЗОҲИДЖОН СОДИҚОВ

**ҚИЁСИЙ ТИПОЛОГИЯ ВА
ЛИНГВОПРАГМАТИК
ТАРЖИМА**

**ОЛИЙ ЎҚУВ ЮРТЛАРИ ҲАМДА АКАДЕМИК ЛИЦЕЙ
ВА КАСБ-ҲУНАР КОЛЛЕЖЛАР УЧУН
НЕМИС ТИЛИ ФАНИДАН
ЎҚУВ-УСЛУБИЙ ҚЎЛЛАНМА**

**Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлиги**

**Наманган давлат университети
Немис ва француз тиллари кафедраси**

ЗОҲИДЖОН СОДИҚОВ

ҚИЁСИЙ ТИПОЛОГИЯ ВА ЛИНГВОПРАГМАТИК ТАРЖИМА

**Олий ўқув юртлари ҳамда академик лицей ва касб-ҳунар
коллежлар учун немис тили фанидан ўқув-услубий қўлланма**

Наманган – 2015 йил

Ушбу ўқув-услубий қўлланма НамДУ Филология факультети услубий кенгашининг 2015 йил 27-мартдаги 6 - сонли йиғилиши баённомаси билан тасдиқланган ва нашрга тавсия этилган

Қиёсий типология ҳамда таржима назарияси ва амалиёти бўйича тайёрланган ушбу учун ўқув-услубий қўлланма 5120100 – Филология ва тилларни ўқитиш (немис тили) бакалавр таълим йўналиши 4-босқич талабалари ҳамда академик лицей ва касб-хунар коллежлари немис тили ўқитувчиларига мўлжалланган бўлиб, унда мазкур фанларнинг асосий мавзулари назарий ҳамда амалий томонларининг муҳим жиҳатлари ёритиб берилган.

Муаллиф:	ф.ф.н., доц. З.Содиқов
Тақризчилар:	ф.ф.н., доц. Ў.Нурматов п.ф.н. доц. С.Сайдалиев

НЕМИС ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДАГИ ОТЛАР ҚИЁСИЙ ТИПОЛОГИЯСИ ВА ТАРЖИМАСИ

1.1. Немис ва ўзбек тилидаги отларда ўзаро ўхшаш ва фарқ қилувчи жиҳатлар бор. Фарқ қилувчи томонларига қуйидагиларни киритиш мумкин:

1. Немис тилидаги отлар доимо катта ҳарфлар билан ишлатилади ва улар олдидан муайян артикклар қўлланилади. Масалан: *die Heimat, die Befolkerung, der Wagen, das Maedchen*.

2. Немис тилидаги отлар жинс категориясига эга. Масалан:

der Vater (m), die Mutter (f), das Haus (n). (Эслатма. Луғатларда отлардан сўнг қўйилдагн ҳарфлар уларнинг муайян жинсга тааллуқли эканлигини кўрсатади. Жумладан, *m – Maskulina – мужской род, f – Feminina – женский род, n – Neutra – средний род*. Ўзбек тилида буни эркак, аёл ва миёний жинс ҳам деб юритилади.)

Немис тилидаги отларнинг кўплик шакллари ўзбек тилидан фарқли равишда турли кўринишларда ясалади. Немис тилидаги отлар ўзагини ўзгартириш билан ҳам кўплигини

Ўхшаш томонларига:

1. Ҳар икки тилдаги отлар содда ва мураккаб, бир таркибли ва кўп таркибли отларга бўлинади.
2. Ҳар икки тилдаги отлар ҳам гапда асосан эга вазифасини бажаради.
3. Ҳар икки тилдаги отлар кўплик шаклларини қўшимча ва олд қўшимчалар ёрдамида ҳам ясайдилар.

1.2. Немис тилидан ўзбек тилига отлар таржимаси

Немисча отларни ўзбек тилига бир неча усуллар билан таржима қилиниши мумкин. Таржимада ҳар икки тилдаги отларнинг ўзаро муқобил келишига эътибор қаратиш лозим. Немисча-ўзбекча луғатларга нисбатан немисча русча луғатлар яратиш тажрибаси анчагина бойлиги билан ажралиб туради. Шундай бўлса ҳам мустақиллик йилларида немисча-ўзбекча луғатлар яратиш борасида анчагина ишлар амалга оширилди. Айни пайтда немис тилидаги

отларни уларнинг рус тилидаги муқобиллари билан ҳам ўзаро солиштириш тажрибасидан фойдаланиш фойдадан ҳоли эмас. Ҳар уччала тилда бир-бирига муқобил келадиган бир гуруҳ отлар борлигини таъкидлаш лозим. Уларнинг кўпчилиги тўла, бошқалари қисман мос келадилар.

Немис тилида	Рус тилида	Ўзбек тилида
Territorium	Территория	Ҳудуд
Inhalt	Содержание	Мундарижа
Geschichte	История	Тарих
Gesellschaftsordnung	Общественный строй	Ижтимоий тизим
Staatsaufbau	Государственный строй	Давлат тизими
Aussenpolitik	Внешняя политика	Ташқи сиёсат
Wirtschaft	Экономика	Иқтисодиёт
Bildungswesen	Образование	Таълим
Kultur	Культура	Маданият
Gesundheitswesen	Здравохранение	Соғлиқни сақлаш
Sozialwesen	Социальное обеспечение	Ижтимоий ҳимоя
Erholung	Отдых	Дам олиш
Sport	Спорт	спорт

Юқоридагилардан кўриниб турибдики, барча отлар ҳар уччала тилда мазмунан ўзаро мос келсаларда, таркиб жиҳатдан айрим фарқларга эгалар. Дунё тилларида кўпинча лотинг, грек, инглиз, немис, француз, испан тилларидан бошқа тилларга кириб келгани интернационализмлар график ва фонетик жиҳатдан ўзаро мувофиқ келадилар. Бунга *спорт* сўзини мисол келтириш мумкин. Айни пайтда интернационал сўзлар орасида шундайлари ҳам борки, уларнинг сохта маънолари домига тушиб қолмаслик керак. Немис тилидаги *Qualifizierung* сўзи айрим ҳоллардагина *квалификация*, кўпинча кўпинча *яхшилаш*, *яхшиланиш*, *тузалиш*, *тақомиллаштириш* маъноларини ифодалайди. Таржимада анашу жиҳатга эътибор қаратиш керак. Ўзбек тилидаги *фабрика* сўзи